

יותר מדי עקידות

קובץ סיפורים מעניין, שחשוב שייקרא על ידי נמעניו החילונים

תצלום: אלכס ליבק

יאיר הסדיאל. "דמה לכפיית הר כנגיית על העם בסניי"

הרב של הקרקס, מאת יאיר הסדיאל, הוצאת ידיעות ספרים, 2008, 129 עמודים

מ "כאן הכי חזק במכות?" שואל במלעיל "הבן של הרבי" את חבריו ל"חרר", ומנסה להיחלץ לרגע מהמעמד הכולא והמכביד של הבן שנועד לגרולות, נצר לשולת אדמו"רים בת מאות שנים. ההתבוננות המקורית בעולם החרדי נעשית בספרו של יאיר חסי דיאל בעיקר מנקודת התצפית של הילד החרדי העקוד למורשת האב, והיחסים בין ניהם נבדקים שוב ושוב. כסיפור "רלסים" זוכר גבריאל מילדותו את יכולתו להבליג על סטירות אביו, כמו גם את ריח כף ידו הנוקשה של אביו על לחיו. בבגרותו, שלוש שנים שנה מאוחר יותר, בעוד אביו מוכה השבץ מוטל על מיטת חוליו, יוצא גבריאל למסע שחרור מכבלי האב. הוא מבקש לחי שוף את הפער בין דמותו האמיתית של האב לבין דימויו החיצוני, כפי שהוא ניכר בשלט התלוי על משרד האב: "אינג' אליהו שר-שלום - מהנדס קונסטרוקציה". ובסיפור "דגים אדומים", חוקי, רווק בן 35 הגר עם אביו, מנסה בכל כוחותיו לסכל את ניי שואיו השניים של האב ובלבד שלא יישאר לברו ברווקותו המתמשכת.

המרחב הרתי, העומד ברקע בחלק ניי כר מהסיפורים, הוא שכונה חרדית בחיפה שבמרכזה ה"שטיבל" על גבריו ובניו המי תפללים בו. רוב הגברים עוסקים בסכיבת בית הכנסת המקומי והילדים לומדים ב"ח דר". השפה הרווחת היא יידיש וציוני הומן הם "בין השמשות של ערב שבת". ייצוג נוסף של העולם הרתי הוא העוני המר-כא והממטטר שבו חיים מאמיניו, כמו גם האטימות לצורכי הגוף והנפש של הנערה המתבגרת. כך, הדרך היחידה של גבי, תלמידת כיתה ו', לזכות ב"סרפאן חדש", היא לחבל בגופה ולפטמו כש ששום בגד לא יתאים לה זמן רב. ההייררכיה של העולם הרתי והחוקים והמצוות מוצגים כנוקשים ואטומים לעולמם הרגשי של ילדיהם.

משאלת לבם של הילדים הקטנים למי צוא מזוור לכאבם, וגם ההכרח הרגשי, הלא-מודע, לפרוץ את העולם הנוקשה, מובילים אותם לפתרונות ילדותיים יצירתיים. כך בסיפור היפה, שעל שמו נקרא הקובץ כולו,

"הרב של הקרקס", מתאוה אפרים בן הש-מונה, שאמו גוססת, ללכת לקרקס האיטי לקי שהגיע לעיר. דורו האברך נוף בו: "זה מה שיש לך בראש (... הקרקס האיטי לקי? תתבייש לך, במקום להגיד תהילים בשביל אמה שלך שעומדת למות?" האב המבקש לנחם את בנו, שהתייתם עתה זה, מבקש מ"דאש הכולל" לפסוק בעניין, וזה פונה אל רב גדול ממנו שתשובתו מתמהמהת ואחר כך שוללת. הילד, הפועל על פי תחושותיו הפנימיות, מגיע באופניו לבית הקברות, ורוח שולחת אותו אל הקרקס. שם פוגש הילד לוליין שנראה בעיניו כ"רב של הקרקס", והוא מציג לפניו את השאלה ההלכתית הנוגעת לעניינו. הלוליין מכנייטו לאוהל הקרקס ומושיבו בשורה הראשונה של הורה כצופה יחיד ונחנים. הסיפור יוצר אנלוגיה בין הרבנים הממשיים לבין "הרב של הקרקס", גוי איטלקי שהילד נזכר בו תוך כרי אמירת ה"קדיש", ו"חיוך הרחיב את מלותיו".

המציאות היהודית-הישראלית החילוני-נית וזה לחלוטין לילדי העולם החרדי, והם אטומים ומנוכרים למסמניה ולקורבנותיה. קורבן התעללותם של הילדים החרדים הוא האדון רוטנברג, זקן ערירי ושכול, המכונה על ידם "אלטער משוגענע", "שהבן שלו היה ציוני גדול ונהרג בצבא שלהם על קיד דוש המדינה". ניצול שואה זה נכנס לבית המדרש וקורא: "זה ילדים שלכם? (...) ככה בוגדים, כמו יודנראט?" המתפללים מב-קשים להשליך החוצה את הזר וקוראים: "שאאאאאא. פריצקעס", ו"גיי ארויס". המי ספר על זרועו, המסמן הגלוי והמוכר ביותר של הקורבניות היהודית, בסיס האתוס הציוני, נתפס על ידי הילדים החרדים כ"מספר טלפון שרשם בכחול כדי שלא ישכח אותו". רב בית הכנסת, היחיד שקורא כה לכה את המספר הכחול, חומל על הניצול ומחבקו בברית של צרובי המספרים הכחך-לים. מלחמת יום הכיפורים, אחת הטראומות המרכזיות באתוס הציוני, היא בספר סמן זמן בלבד ליוזמה עסקית כושלת.

הנשים בעולם החרדי מודרות אל שוליו הוניהים. בחלק מהסיפורים אין אף דמות נשית, ובאחרים משמשות הנשים כרעיות וכאימהות המצויות בשוליו הקונפליקט בין האב לבן, במרחב המטבח, על פעולותיו הסייזיפיות. בסיפור "דגים אדומים" הבן נזכר באם המתה, המבטאת את אהבתה לילדיה בהכנת

סיפוריו בדימויים רבים חסרי תכלית סיפורית. כך למשל, חוסר היכולת למצוא בנד מתאים לילדה שהשמינה "דמה לכפיית הר כנגיית על העם בסניי", ופאותיהם המת-נודדות של האברכים הרוקדים "מתירות עצמן בלהט הריקוד מכלא כיפתן כציפורים המתעופפות מכלובן ופותחות במחול משלהן באוויר המיוזע". ביטוי בולט נצורם לשימוש במלים הנתפשות כראויות, שלא בהקשר העולה מהסיפור, הוא בשימוש הרב והעודף בפועל הטעון "ע.ק.ד.". הקהל המגיע לקרקס מתואר כ"נעקד על מושבי היצי עים", הגבאי בן השבעים שלא עמד במר-דם של הצעירים נגדו מתואר "מוטל עקוד על האלונקה", והבן של הרבי שחטף מכות "עקוד אל עצמו בגפיים מגוננות".

ובכל זאת, קובץ הסיפורים מעניין וחשוב שייקרא על ידי נמעניו החילונים. הסדיאל כותב בו'אנר הסיפור הקצר על פי כלליו המקובלים: כל סיפור בורא עיר, למ, מציג סיבוך ומתאר את התרתו. יתרונו העיקרי של הקובץ הוא הצורה שהוא פותח לחברה החילונית להכרת העולם החרדי הנעול הסמוך אליה. המחבר המשתמע של הסיפורים מצוי בין שני העולמות, החילוני והחרדי, הן מבחינת היכרותו אותם והן מבחינת יחסו המכיל והאוהר כלפיהם. בניגוד לילדים החרדים, בסיפור הפותח, שהתחנכו לסקול באבנים את החילוני השונה מהם, מוותר הסדיאל על הסקילה - הן של העולם החילוני והן של העולם החרדי, וממיר אותו בתיאור כשליו ופגמיו בחמלה ואהבה.